

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJOS
EKONOMIKOS POLITIKOS GRUPĖS
PAŽYMA**

DĖL VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ PROBLEMŲ SPRENDIMO

2021-12-08 Nr. NV-3180

Vilnius

Rengėjas: Ekonomikos ir inovacijų ministerija.

Tikslas: priimti sprendimą dėl viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo kryptį, siekiant efektyviau vykdyti viešuosius pirkimus ir pasiekti geresnių rezultatų.

Esama situacija:

- Ekonomikos ir inovacijų ministerija 2020–2021 metais vykdė viešąją konsultaciją, siekiant išsiaiškinti viešųjų pirkimų dalyvių nuomonę apie kylančias praktines problemas ir pasiūlymus, kaip užtikrinti didesnę tiekėjų konkurenciją, pasiekti, kad viešųjų pirkimų procesas būtų orientuotas į efektyvų, socialiai atsakingą, inovatyvų, aplinką tausojantį pirkimo rezultatą;
- išskirtos pagrindinės probleminės viešųjų pirkimų sistemos sritys, kurioms dėmesio turėtų skirti viešųjų pirkimų politiką formuojančios, įgyvendinančios ir viešųjų pirkimų sistemoje dalyvaujančios institucijos:
 - viešųjų pirkimų praktika yra orientuota į pirkimo procedūras, o ne į galutinį rezultatą:
 - ✓ perkančiųjų organizacijų profesionalumo stoka (*nepakankamas dėmesys pasirengimo pirkimui etapui, nepakankamas dėmesys sutarčių vykdymui, reguliavimo teikiamos galimybės neišnaudojamos efektyvesniems sprendimams priimti, nepakankama pirkimų vidaus kontrolė perkančiojoje organizacijoje*);
 - ✓ formalus ir nevienodas teisinio reguliavimo interpretavimas (*dėl pirkimų priežiūrą atliekančių institucijų elgsenos tikslinga daugiau dėmesio skirti procedūriniais reikalavimams, teismų praktika ne visuomet atitinka teisės aktų nuostatų tikslus*).
 - verslas neišnaudoja galimybių prekes, paslaugas ir darbus pasiūlyti viešajam sektoriui:
 - ✓ pasitikėjimo ir informacijos apie viešuosius pirkimus stoka (*tendencinga negatyvios informacijos sklaida, nežinojimas, kur rasti informaciją apie viešuosius pirkimus ir kaip juose dalyvauti*);
 - ✓ pirkimų nepatrauklumas (*viešųjų pirkimų procedūros yra sudėtingesnis procesas nei prekių, paslaugų ar darbų pardavimas privačiam sektoriui, todėl dalis ūkio subjektų nėra linkę bendradarbiauti su viešuoju sektoriumi*);
 - ✓ konkurenciją ribojantys viešųjų pirkimų reikalavimai (*tiekėjų konkurenciją gali riboti ir sąmoningi perkančiosios organizacijos veiksmai. Jos nustatyti per aukšti ar konkrečiam tiekėjui pritaikyti reikalavimai užkerta kelią pirkime dalyvauti potencialiems tiekėjams. Toks perkančiųjų organizacijų piktnaudžiavimas atgraso tiekėjus dalyvauti ir tolesniuose viešuosiuose pirkimuose*).
- viešųjų pirkimų sričiai tobulinti reikalingi veiksmai:
 - politikos formavimas:
 - ✓ strateginių pirkimų svarbos didinimas (*tobulinti teisinį reguliavimą, padėsianti perkančiosioms organizacijoms aktyviau ir drąsiau vykdyti inovatyvius, žaliuosius ir socialinius pirkimus, bei siekti valstybės iškeltų tikslų šiose srityse*);
 - ✓ viešųjų pirkimų reguliavimo stebėsenos komisijos sudarymas (*veikloje dalyvautų už viešųjų pirkimų įgyvendinimą, priežiūrą atsakingų institucijų, teismų, akademinės bendruomenės, perkančiųjų organizacijų ir verslo atstovai, siekiant vienodo teisės aktų nuostatų aiškinimo ir ieškoti būdų keisti netinkamą praktiką*);
 - ✓ priežiūros institucijų sprendimų hierarchijos nustatymas (*siekiant užtikrinti vienodą viešųjų pirkimų praktikos formavimą, atsisakyti kitais įstatymais institucijoms suteiktų teisių atlikti viešųjų pirkimų priežiūrą (pavyzdžiui, Centrinei projektų valdymo agentūrai suteiktos teisės atlikti viešųjų pirkimų priežiūrą pagal Kelių priežiūros ir plėtros programos finansavimo įstatymą) ir tokią pareigą palikti tik Viešųjų pirkimų tarnybai*);
 - ✓ viešųjų pirkimų politikos formavimo ir jos įgyvendinimo sąsajos stiprinimas (*nustatyti pareigą Viešųjų pirkimų tarnybai strateginius veiklos planus derinti su už viešųjų pirkimų politikos formavimą atsakinga institucija*);
 - ✓ bendrų ir centralizuotų pirkimų skatinimas, CPO LT elektroninio katalogo tobulinimas (*priimti sprendimus dėl optimalaus Vyriausybės įstaigų viešųjų pirkimų centralizavimo masto*);

bei būdų ir suteikti visapusišką pagalbą perkančiosioms organizacijoms atliekant tokius pirkimus).

- politikos įgyvendinimas:
 - ✓ metodinės pagalbos stiprinimas ir atskirų konsultacijų poreikio mažinimas (parengti visapusišką viešųjų pirkimų specialistų mokymų programą ir organizuoti nuoseklią mokymų sistemą);
 - ✓ sisteminis pirkimų vertinimas (plėtoti ir skelbti viešųjų pirkimų rodiklių švieslentę, kurioje atspindėtų svarbiausi pamatuojami kiekvienos perkančiosios organizacijos pirkimų rezultatai);
 - ✓ bendradarbiavimas atliekant valstybei svarbių objektų pirkimus (užtikrinti, kad Viešųjų pirkimų tarnyba ir kitos viešųjų pirkimų priežiūrą atliekančios institucijos į pirkimų procesą įsitrauktų nuo pirkimo pradžios ir bendradarbiautų viso pirkimo metu);
 - ✓ maksimalus proceso automatizavimas (platesnis elektroninių priemonių taikymas sumažins administracinę naštą, palengvins ir paspartins viešųjų pirkimų procesą, mažins klaidų, korupcijos pasireiškimo tikimybę).
- objektyvaus požiūrio į viešuosius pirkimus formavimas;
- informacijos apie galimybes dalyvauti viešuosiuose pirkimuose sklaida;
- pirkimo dokumentų ir sutarčių standartizavimas.

Esmė:

- nustatyti aiškesnes teisinės sąlygas perkančiosioms organizacijoms, priimančioms sprendimus dėl pirkimo objekto skaidymo į dalis;
- siekiant išvengti atvejų, kai tiekėjų pasiūlymas atmetamas dėl formalių, smulkių neatitikimų, įstatyme aiškiai nustatyti, kada gali būti tikslinami, papildomi ar pateikiami nauji su pirkimo objektu ar sutarties vykdymo sąlygomis susiję dokumentai, kuriais tik patvirtinamas pasiūlyme nurodytų duomenų teisingumas. Taip pat būtų galima tikslinti duomenis, kuriuose yra korektūros ir (arba) kainos ar sąnaudų apskaičiavimo klaidų;
- atliekant supaprastintus pirkimus, atsisakyti pirkimų procedūrų taikymo tais atvejais, kai dėl perkamo objekto ypatumų jau pirkimo pradžioje yra žinomas konkretus tiekėjas, iš kurio bus perkama, ir kito pasirinkimo negali būti (pavyzdžiui: paslaugos, reikalingos profesionalių sportininkų rengimuisi aukšto meistriškumo varžyboms, kai renginio ar varžybų organizatoriai nurodo, kur įsigyti tam tikras paslaugas; recenzentų teikiamas nematerialaus pobūdžio paslaugos ir pan.);
- siekiant supaprastinti ir pagreitinti informacijos apie tiekėją tikrinimą bei sumažinti administracinę naštą tiekėjams teikiant duomenis, supaprastintų pirkimų atveju susiaurinti dėl teistumo tikrinamų asmenų ratą. Tokių pirkimų atveju būtų tikrinamas tiekėjo vadovas, buhalteris ar kitas asmuo, kuris turi teisę pasirašyti apskaitos dokumentus;
- išplėsti pirkimų komisijos įgaliojimus – leisti jai veikti nuo pirkimo inicijavimo iki sutarties įvykdymo. Tai ypač aktualu, kai atliekami sudėtingi pirkimai ir kai daugiausia dėmesio turi būti skiriama pasirengimo pirkimui etapui ir sutarties vykdymui;
- siekiant paspartinti supaprastintų pirkimų, atliekamų skelbiamų derybų būdu, vykdymą, nustatyti lankstesnes derybų procedūras – leisti prašyti tiekėjų iškart pateikti pirminius pasiūlymus, nepateikus paraiškų. Šiuo metu, atliekant pirkimą skelbiamų derybų būdu, perkančioji organizacija pirmiausia prašo tiekėjų pateikti paraiškas dalyvauti pirkime, o paskui pakviestus kandidatus pateikti pirminius pasiūlymus. Dėl šių priežasčių pirkimo procedūra išsitęsia. Pažymėtina, kad tarptautinių pirkimų atveju skelbiamų derybų sąlygos ir jų atlikimo reikalavimai nustatyti įgyvendinant direktyvų nuostatas ir negali būti keičiami;
- siekiant sudaryti sąlygas didinti tiekėjų konkurenciją viešuosiuose pirkimuose, suteikti teisę perkančiajai organizacijai nutraukti pradėtas pirkimo procedūras, jeigu ji gali pagrįsti, kad pirkime nebus užtikrinta konkurencija. Tai aktualu tuo atveju, kai pradėjusi pirkimo procedūras perkančioji organizacija iš tiekėjų reakcijos (įvertinusi tiekėjų susidomėjimą pirkimo dokumentais, paklausimus) gali daryti išvadą, kad nebus užtikrinta pakankama pirkime dalyvaujančių tiekėjų konkurencija. Šiuo metu galimybės tokiu pagrindu nutraukti pirkimo procedūras nėra;
- siekiant užtikrinti sąlygas perkančiosioms organizacijoms ypatingos skubos atveju pirkimo sutartį sudaryti kaip įmanoma greičiau, aiškiau reglamentuoti, kada perkančioji organizacija gali netaikyti atidėjimo termino – kai pirkimas atliekamas ypač skubiai vykdant neskelbiamas derybas (įstatymo 72 straipsnio 3 dalyje nustatytais atvejais);

- nustatyti galimybę perkančiajai organizacijai, kuri yra valstybės rezervo tvarkytoja, įsitikinti, ar pirkime dalyvaujantys tiekėjai yra patikimi ir nekelia grėsmės nacionalinio saugumo interesams, t. y. ar nėra jokių rizikos veiksnių, kurie galėtų turėti įtakos tinkamam pirkimo sutarčių vykdymui ekstremaliųjų situacijų ar krizės metu ir jų padariniams likviduoti, paskelbus mobilizaciją, įvedus nepaprastąją ar karo padėtį ir pan.

Galima nauda:

Daugiau tiekėjų, dalyvaujančių viešuosiuose pirkimuose – konkurencingesnės prekės, paslaugos ir darbai viešajam sektoriui.

Pasikeitęs viešųjų pirkimų sistemos dalyvių požiūris į viešuosius pirkimus – daugiau dėmesio galutiniam pirkimo rezultatui, nuo kurio priklauso visuomenei teikiamų paslaugų kokybė.

Prioritetas ne pigiausia, o kokybiškiausia ir geriausiai perkančiosios organizacijos poreikį atitinkančiam produktui.

Automatizuoti ir standartizuoti procesai – paprastesni ir greičiau atliekami pirkimai.

Lengvai suprantami ir prieinami pirkimų duomenys – dar daugiau skaidrumo viešųjų pirkimų sistemoje, galimybė įsivertinti pasiektus rezultatus ir palyginti juos su kitų pirkimų vykdytojų rezultatais.

Kartu teikiamas Vyriausybės pasitarimo protokolinio sprendimo projektas, kuriuo siūloma:

1. Pritarti Ekonomikos ir inovacijų ministerijos viešųjų pirkimų sistemos problemų vertinimui, išvadoms ir pasiūlymams, kaip tobulinti viešųjų pirkimų sistemą, kad taikant viešųjų pirkimų praktiką būtų užtikrintas kokybiškesnių paslaugų visuomenei teikimas.

2. Pavesti Ekonomikos ir inovacijų ministerijai aktyviai veikti, kad, įgyvendinant dokumente „Viešųjų pirkimų problematika ir sprendimų kryptys“ (toliau – Dokumentas) įvardytus veiksmus ir kitas reikalingas priemones, įvyktų numatomi viešųjų pirkimų sistemos pokyčiai.

3. Rekomenduoti Viešųjų pirkimų tarnybai kartu su Ekonomikos ir inovacijų ministerija ir toliau glaudžiai bendradarbiauti ir Dokumente įvardytų veiksmų įgyvendinimo rezultatus aptarti Vyriausybei teikiamoje veiklos ataskaitoje.

4. Pavesti Ekonomikos ir inovacijų ministerijai kas 2 metus pristatyti Vyriausybei atnaujintą Dokumentą ir kartu pateikti jame nurodytų veiksmų įgyvendinimo ataskaitą.

Dalykinio vertimo išvada: siūlytina klausimą teikti Vyriausybės pasitarimui.

Patarėjas

Saulius Gaigalas